

erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 242/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (jäljempänä *poliisin henkilötietolaki*). Esityksen tavoitteena on saattaa poliisin tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö vastaamaan sekä uudistuneen Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön että poliisin muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. Lisäksi tavoitteena on selkeyttää ja yksinkertaistaa sääntelyä ja huomioida eduskunnan vastauksessa EV 216/2013 vp edellytetyllä tavalla hallintovaliokunnan mietinnöstä HaVM 26/2013 ilmenevät voimassa olevan lain rakennetta ja sisältöä koskevat huomautukset.

Esitys sisältää ehdotukset myös kahdenkymmenenviiden muun lain muuttamiseksi. Lakeihin ehdotetaan pääosin lakiviittauksia koskevia teknisiä muutoksia.

Esityksen suhde tietosuojan yleislainsäädäntöön

Ehdotettu poliisin henkilötietolaki täydentäisi Euroopan unionin yleistä tietosuoja-asetusta sekä 1.1.2019 voimaan tulevaa tietosuojalakia (1050/2018) ja lakia henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, *rikosasioiden tietosuojalaki*). Tietosuoja-asetus, tietosuojalaki ja rikosasioiden tietosuojalaki sisältävät yksityiskohtaiset säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista.

Henkilötietojen käsittely poliisin lakisääteisissä tehtävissä jakautuu osittain luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/680

(jäljempänä myös *rikosasioiden tietosuojadirektiivi* tai *poliisidirektiivi*) ja sen täytäntöönpanevan rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan sekä osittain tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan. Lisäksi osa poliisin tehtävistä ei kuulu lainkaan Euroopan unionin oikeuden soveltamisalaan.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivi ja rikosasioiden tietosuojalaki

Rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan poliisissa kuuluvat rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä näihin liittyvät toimenpiteet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tietosuojadirektiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säännellään direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä, on täsmennettävä ainakin käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön rikosasioiden tietosuojalailla. Lakia on tarkoitus täydentää eri hallinnonalojen erityislainsäädännöllä, jossa tarvittavilta osin säädettäisiin tarkemmin esimerkiksi rekisteröitävistä henkilötiedoista, niiden käyttötarkoituksista, henkilötietojen luovuttamisesta ja tietojen säilytysajoista (HE 31/2018 vp, s. 75). Sääntelyssä olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että direktiivissä säädetty minimitaso tietosuojalle ei heikenny.

Perustuslakivaliokunta on katsonut osana perustuslain 10 §:n tulkintakäytännön kohdistuvaa tarkistusta, että toisin kuin suoraan sovellettava tietosuoja-asetus, poliisidirektiivi ei sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 7).

Perustuslakivaliokunnan mielestä perustuslain 10 §:ssä turvatut oikeudet saavat erityistä merkitystä korostuneen perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa. Valiokunta on esimerkiksi jo ennen perusoikeusuudistusta esittänyt sittemmin vakiintuneen luonnehdinnan, jonka mukaan "poliisilaki on tyypillisesti sellainen säädös, joka voi herkästi joutua ristiriitaan kansalaisten perusoikeuksien, varsinkin klassisten vapausoikeuksien kanssa" (PeVL 15/1994 vp, s. 1/II, PeVL 67/2010 vp, s. 2—3).

Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (ks. myös PeVL 14/2018 vp, s. 7). Merkityksellistä tässä suhteessa on, että rikosasioiden tietosuojalaki olisi soveltamisalallaan yleislakina sovellettavaksi tuleva laki, jota on tarkoitus täydentää eri hallinnonaloja koskevalla erityislainsäädännöllä (PeVL 26/2018, s. 3—4).

Tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki

Tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää tietosuojalakia sovelletaan poliisissa lupahallintoon liittyviin tehtäviin sekä sellaisiin poliisille säädettyihin valvonta-tehtäviin, joissa ei ole kyse rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta tai näihin liittyvistä toimenpiteistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Poliisi käsittelee henkilötietoja näissä tehtävissä lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohta mahdollistaa yksityiskohtaisempien säännösten antamisen asetuksen säännösten mukauttamiseksi silloin, kun henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi (6 artiklan 1 kohdan c alakohta) tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (6 artiklan 1 kohdan e alakohta).

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohta edellyttää, että henkilötietojen käsittelyn perustasta säädetään näissä tilanteissa unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Tällainen lainsäädäntö voi sisältää säännöksiä muun muassa käsiteltävien tietojen tyypistä, rekisteröidyistä, tahoista joille ja tarkoituksista joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, käyttötarkoitussidonnaisuudesta, säilytysajoista sekä käsittelytoimista ja -menettelyistä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan nojalla voidaan antaa tarkempia säännöksiä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä.

Perustuslakivaliokunta katsoi ehdotettua tietosuojalakia käsittelevässä lausunnossaan, että tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 4). Erityislainsäädännön tarpeellisuutta on kuitenkin arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhuihin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely (PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Valiokunta viittasi arkaluonteisten tietojen muodostaman riskin lisäksi siihen, että valiokunta on pitänyt henkilötietojen käsittelyä koskevassa valtiosääntöisessä arviossa merkityksellisenä myös käsittelyn tarkoitusta yksilöön kohdistuvan julkisen vallan käytön mahdollistajana (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 6, PeVL 1/2018 vp, s. 6).

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvä henkilötietojen käsittely

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät tehtävät eivät kuulu EU:n oikeuden soveltamisalaan, eivätkä siten myöskään tietosuoja-asetuksen tai tietosuojadirektiivin soveltamisalaan. Näissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen osalta kyse on kansallisesta ratkaisusta. Rikosasioiden tietosuojalakia sovelletaan sen 1 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan poliisin suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään sellaisessa poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässä, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen. Rikosasioiden tietosuojalain 10 §:n 2 momenttia, 54 §:ää ja 7 lukua ei kuitenkaan sovelleta poliisin henkilötietojen käsittelyyn, kun kyse on kansallisen turvallisuuden ylläpitämisestä.

Rikosasioiden tietosuojalakia koskevassa lausunnossaan perustusvaliokunta katsoi merkitykselliseksi, että siltä osin kuin rikosasioiden tietosuojalakia sovellettaisiin Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä, on kyse tietosuoja-asetuksen ja poliisidirektiivin EU-oikeuden soveltamisalaan

kiinnittyvän soveltamisalan johdosta osin kansallisesta ratkaisusta eikä ehdotetun sääntelyn taustalle ole siten kaikilta osin osoitettavissa EU-sääntelyä (PeVL 26/2018, s. 3).

Perustuslakivaliokunnan kanta, jonka mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta, liittyy myös henkilötietojen käsittelyyn kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Merkityksellinen on lisäksi rikosasioiden tietosuojalain asema soveltamisalallaan yleislakina sovellettavaksi tulevana lakina, jota on tarkoitus täydentää eri hallinnonaloja koskevalla erityislainsäädännöllä (ks. PeVL 26/2018, s. 3–4 ja PeVL 14/2018 vp, s. 7).

Valiokunta on katsonut, että rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalan laajennus kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen täyttää henkilötietojen turvaamista koskevan perustuslaillisen veloitteen (PeVL 26/2018 vp, s. 4). Siviilitiedustelulainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan (PeVL 35/2018 vp, s. 34) valiokunta on katsonut, että sekä voimassa oleva että valmisteilla oleva poliisin henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö muodostaa siviilitiedustelun toimeenpanon kannalta välttämättömän yksityiskohtaisen ja kattavan sääntelyn.

Esityksen keskeinen sisältö ja perustuslaillinen arviointi

Voimassa olevan lain valtakunnallisia tietojärjestelmiä ja muita poliisin henkilörekistereitä koskeva sääntely ehdotetaan korvattavaksi säännöksillä poliisilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelytarkoituksista ja käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Lisäksi poliisin henkilötietolaki sisältäisi nykyistä vastaavasti säännöksiä tietojen luovuttamisesta ja tiedonsaantioikeuksista, tietojen poistamisesta sekä rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja rajoituksista rekisteröidyn oikeuksiin.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Sääntelyä on arvioitu esityksen suhdetta perustuslakiin koskevassa jaksossa perustuslakivaliokunnan henkilötietojen suojaa koskevan tulkintakäytännön sekä oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden kannalta.

Käsittelytarkoituksiin ja tietoluokkiin perustuva sääntely

Lain rakenne ja sisältö ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Voimassa olevan lain valtakunnallisia tietojärjestelmiä ja muita poliisin henkilörekistereitä koskeva sääntely ehdotetaan korvattavaksi säännöksillä poliisilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelytarkoituksista ja käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Käsittelytarkoitukset kytkettäisiin poliisin lakisääteisiin tehtäviin.

Laissa säädettäisiin myös henkilöryhmistä, joiden tietoja poliisi saisi käsitellä eri käsittelytarkoituksissa, sekä käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Voimassa olevasta laista poiketen eri tarkoituksiin käsiteltävistä henkilöiden perustiedoista ehdotetaan säädettäväksi yhdessä pykälässä (4 §). Perustietojen luettelo olisi muotoiltu voimassa olevaa lakia vastaavasti tyhjettäväksi luetteloksi.

Muiden henkilötietojen osalta esitetään luopumista yksityiskohtaisista tietosisältöluetteloista. Käsiteltävästä tietosisällöstä säädettäisiin edelleen tyhjentävästi, mutta nykyistä joustavammin. Laissa ei siten enää säädettäisi siitä, mitä yksittäisiä henkilötietoja kuhunkin henkilörekisteriin saa tallettaa, vaan tietoluokista, joihin kuuluvia henkilötietoja poliisi saisi käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi. Esitetyn muutoksen tavoitteena olisi osaltaan vähentää sääntelyn raskautta ja monimutkaisuutta, johon myös perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota (esim. PeVL 14/2018 vp, PeVL 31/2017 vp).

Käsittelytarkoituksiin perustuvat säännökset koskisivat poliisin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä myös ennen tietojen pidempiaikaista tallettamista poliisin tietojärjestelmiin. Tämä tietojen esikäsittelyvaihe huomioitaisiin tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevilla säännöksillä (5 §:n 3 momentti, 7 §:n 6 momentti ja 48 §:n 2 momentti). Merkityksellisyyden arviointia koskevat säännökset eivät antaisi poliisille toimivaltaa henkilötietojen hankkimiseen. Tiedonhankintaan liittyvistä toimivaltuuksista säädetään samoissa säädöksissä kuin poliisin muista toimivaltuuksista.

Rekisteriin tallentuisi merkityksellisyyden arvioinnin yhteydessä myös tietoja, jotka osoittautuisivat arvioinnin seurauksena poliisin tehtävien kannalta merkityksettömiksi. Ehdotetulla kuuden kuukauden säilytysajalla varmistettaisiin kuitenkin, että henkilötietojen esikäsittelyvaihe kestäisi vain rajoitetun ajan. Tältä osin ehdotuksen voidaan katsoa osaltaan myös parantavan yksityisyyden suojaa verrattuna nykytilaan, jossa yleislainsäädännön pohjalta tapahtuvan tietojen tarpeellisuuden arvioinnin kestosta ei säädetä.

Käsittelytarkoituksiin pohjautuvan sääntelyn, tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevien säännösten sekä tietoluokkiin perustuvan tietosisällön sääntelyn arvioidaan täyttävän perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä ilmenevät vaatimukset. Myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelylle on asetettu perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön ja Euroopan unionin tietosuojasääntelyn mukaiset edellytykset.

Henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi

Voimassa olevan lain epäiltyjen tietojärjestelmää koskeva säännös sekä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi perustetut tilapäiset analyysi-rekisterit ehdotetaan korvattavaksi säännöksillä henkilötietojen käsittelystä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi. Ehdotetut 7 ja 8 § merkitsivät valtakunnallisesti käsiteltävän tietosisällön laajenemista sekä tietosisällön että rekisteröitävien henkilöryhmien osalta.

Säännöksissä henkilötietojen käsittelystä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi on kiinnitetty erityistä huomiota eri henkilöryhmiä koskeviin käsittelykriteereihin. Säännökseen ehdotetaan alempaa käsittelykynnystä siltä osin kuin on kyse varsinaisesti rikolliseen toimintaan liittyvistä henkilöistä. Säännöksellä mahdollistettaisiin laajasti eri tavoin rikolliseen toimintaan kytkeytyvien henkilöiden tietojen käsittely esimerkiksi näiden välisten yhteyksien selvittämiseksi. Rekisterinpitäjän olisi erotettava rikosasioiden tietosuojalain vaatimusten mukaisesti tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan selvästi toisistaan henkilötiedot, jotka koskevat käsiteltävän asian kannalta eri asemassa olevia rekisteröityjä.

Poliisin on tietyissä tilanteissa tarpeen käsitellä myös sellaisten henkilöiden tietoja, joihin epäillyn väkivallan uhka kohdistuu tai voi kohdistua. Näitä henkilöitä koskisi kuitenkin ehdotetun pykälän mukaan korotettu henkilötietojen käsittelykynnys. Korkeammalla käsittelykynnyksellä varmistettaisiin, että yksityiselämän suojaa rajoitettaisiin ainoastaan siinä määrin kuin on rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi välttämätöntä.

Myös havaintotietoja koskeva sääntely siirrettäisiin rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevien säännösten yhteyteen (7 §:n 5 momentti). Havaintotietojen osalta ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt voimassa olevan lain havaintotietoja koskevaa sääntelyä tällä tavoin tietosisältöjen, käyttötarkoituksen ja säilytysajan osalta rajoitettuna henkilötietojen suojan kannalta ongelmallisena. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut havaintotietojen luonteen vuoksi olevan tärkeää, että tietojen tallettamisen edellytyksiä tulkitaan suppeasti ja etenkin niin, että havaintotieto voidaan tallettaa vain, jos on olemassa epäily rikollisesta toiminnasta. Lisäksi talletettavat tiedot on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tarkastamaan ja tietoihin on liitettävä arvio niiden luotettavuudesta ja oikeudellisuudesta aina, kun se on mahdollista. (PeVL 18/2012 vp, s. 4.)

Tietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä ja laajennuksia säännöksiin, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Laajennuksia ehdotetaan muun muassa 13 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin, joihin sisältyisivät nykyisestä poiketen esimerkiksi henkilötietojen käsittely rikosten paljastamiseksi, etsintäkuulutetun tavoittamiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä henkilötietojen käsittely analyysitoiminnassa. Poliisi voisi lisäksi käsitellä henkilötietoja myös muiden kuin vankeusuhkaisten rikosten estämiseksi.

Yksityisyyden suojan kannalta keskeisiä ovat erityisesti 14 §:ssä ehdotetut muutokset passilain ja henkilökorttilain mukaisten biometrinen tietojen ja ulkomaalaislain 131 §:n perusteella käsiteltävien biometrinen ulkomaalaisten tunnistamistietojen käsittelyyn sekä 15 §:ään sisältyvä lupahallinnollisen päätöksenteon tietopohjaan liittyvä muutosehdotus.

Passilain ja henkilökorttilain mukaisten sormenjälkien käsittelyedellytykset ehdotetaan säilytettäväksi nykyistä vastaavina. Lisäksi biometrinen kasvokuvien käyttöä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen rajoitettaisiin voimassa olevaa lakia tiukemmin. Kaikkia biometrisia tietoja saisi käyttää vain vastaavissa tilanteissa, joihin sormenjälkien käyttö on jo voimassa olevassa laissa rajoitettu. Ehdotuksen arvioidaan parantavan yksityisyyden suoja.

Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla käsiteltävien sormenjälkitietojen käyttöä rikostorjunnassa laajennettaisiin nykyiseen verrattuna (14 §:n 4 momentti). Samalla biometrinen kasvokuvien käyttörajoitukset kuitenkin tiukentuisivat sormenjälkiä vastaaviksi. Ehdotuksen arvioidaan täyttävän perustuslain mukaiset vaatimukset sääntelyn oikeasuhteisuudesta. Se ei myöskään merkitsisi sellaista käyttötarkoitussidonnaisuuteen tehtävää poikkeusta, joka menisi pidemmälle kuin on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus lausuntomenettelystä, jossa keskusrikospoliisi voisi tehdä rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen liittyvien tietojen perusteella ilmoituksen lupahallinnollisessa päätöksenteossa hyödynnettäväksi (15 §:n 2 momentti). Ehdotetun ilmoitusmenettelyn tavoitteena olisi suojata luvan myöntämiselle tai voimassaololle säädettyjen edellytysten perusteena olevia etuja estämällä järjestäytyneeseen rikolliseen toimintaan osallistuvien tai sellaisesta toiminnasta epäiltyjen laillinen pääsy luvanvaraiseen, yhteiskunnan turvallisuuteen vaikuttavaan tehtävään sekä estää ampuma-aseiden laillinen hankkiminen tilanteissa, joihin liittyy riski vakavista väärinkäytöksistä. Yksityisyyden suojan rajoitusten ei arvioida menevän pidemmälle kuin on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi.

Luonteeltaan epävarman rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvän henkilötiedon hyödyntämisellä lupahallinnollisessa päätöksenteossa on vaikutuksia luvanhakijoiden oikeusturvaan. Oikeusturvan takeena toimivat kuitenkin hallintolain mukaiset vaatimukset hallintopäätöksen perusteleminen sekä mahdollisuus muutoksenhakuun lupahallinnollisen erityislainsäädännön ja hallinnon yleislakien mukaisin edellytyksin.

Tiedonsaantioikeudet, tietojen luovuttaminen ja tietojen poistaminen

Tiedonsaantioikeuksia koskevat 3 luvun säännökset täsmentäisivät poliisilain 4 luvussa säädettyjä tiedonsaantioikeuksia tilanteissa, joissa kyse on tietojen saamisesta teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai tietojoukkona.

Poliisin henkilötietolain 4 luvussa säädettäisiin teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tapahtuvasta henkilötietojen luovuttamisesta muille viranomaisille, tietojen luovuttamisesta yleisen tietoverkon välityksellä sekä tietojen luovuttamisesta yksityiselle yhteisölle tai elinkeinonharjoittajalle sähköisen asiointipalvelun kautta. Luku sisältäisi myös kansainväliseen tiedonvaihtoon liittyviä säännöksiä. Yksittäisten henkilötietojen luovuttamiseen poliisin henkilörekistereistä sovellettaisiin jatkossakin poliisilain 7 luvun säännöksiä.

Lakiin sisältyisi voimassa olevan lain tavoin yksityiskohtaiset säännökset siitä, mille viranomaisille ja mihin käsittelytarkoituksiin henkilötietoja voitaisiin luovuttaa. Ehdotettu 4 luku sisältäisi säännöksiä myös tietosuojasetuksen soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen luovuttamisesta. Tältä osin sääntelyssä olisi kyse asetuksen 6 artiklassa tarkoitetuista erityisistä säännöksistä, joilla mukautetaan asetuksen sääntöjen soveltamista. Nämä erityiset säännökset voivat 6 artiklan mukaan koskea myös henkilötietojen luovuttamista.

Henkilötietojen luovuttamiseen kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille sovellettaisiin yleissäädöksenä rikosasioiden tietosuojalain 7 lukua, kun kyse olisi rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä. Myös tietosuojasetuksessa säädetään henkilötietojen siirrosta kolmansiin maihin. Poliisin henkilötietolain 4 luku sisältäisi tarvittavat täydentävät säännökset tietojen luovuttamisesta kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille. Luvussa säädettäisiin myös tietojen luovuttamisesta EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisille. Lisäksi luvussa huomioitaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti myös lainvalvontaviranomaisten käytössä olevat EU:n laajuiset tietojärjestelmät.

Henkilötietojen säilytysajoista säädettäisiin yksityiskohtaisesti kunkin käsittelytarkoituksen osalta. Säilytysaikoja koskevissa 5 luvun säännöksissä on huomioitu tarve säilyttää asian tiedot riittävän ajan sekä rekisteröidyn että poliisin oikeusturvan takaamiseksi.

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyn oikeuksia koskevat säännökset sisältyisivät pääosin tietosuojan yleislainsäädäntöön. Poliisin henkilötietolain 6 luku sisältäisi kuitenkin yleislainsäädäntöä täydentävää sääntelyä rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja rekisteröidyn oikeuksien rajoituksista.

Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisesta yksittäistapauksissa. Poliisin henkilötietolaissa säädettäisiin tätä täydentävästi poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevista yleisistä poikkeuksista rikosasioiden tietosuojalain mukaiseen rekisteröidyn tarkastusoikeuteen. Rajoitukset liittyisivät toisaalta rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen ja toisaalta kansallisen turvallisuuden varmistamiseen. Rajoituksista säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, minkä lisäksi rekisteröity voisi aina käyttää oikeuksiaan valvontaviranomaisen välityksellä. Rajoitusten ei arvioida menevän pidemmälle kuin on välttämättömyyden tavoitteen saavuttamiseksi.

Tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvassa henkilötietojen käsittelyssä rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamiseen sovellettaisiin tietosuojalain sääntelyä. Poliisin henkilötietolaissa rajoitettaisiin kuitenkin rekisteröidylle tietosuoja-asetuksen 18 artiklan nojalla kuuluvaa oikeutta rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä. Rajoitus perustuisi tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa jäsenvaltioille mahdollistettuun liikkumavaraan. Henkilötietojen käsittelyn rajoittaminen 18 artiklan nojalla esitetyn vaatimuksen perusteella voisi vaarantaa poliisin tehtävissä tarpeellisten henkilötietojen saatavuuden ja aiheuttaa merkittävän riskin poliisin lakisääteisten tehtävien suorittamiselle.

Säännöksellä ei rajoitettaisi rekisteröidyn oikeutta vaatia epätarkkojen tai virheellisten tietojen oikaisemista tietosuoja-asetuksen 16 artiklan perusteella. Rekisteröidyn oikeusturvan takeena toimisivat myös muut tietosuoja-asetuksen rekisteröidyn oikeuksia koskevassa III luvussa sekä oikeussuojakeinoja, vastuuta ja seuraamuksia koskevassa VIII luvussa säädetty oikeudet. Mikäli rekisteröity katsoisi, että hänen henkilötietojensa käsittely on lainvastaista, rekisteröidyllä olisi mahdollisuus esimerkiksi saattaa asia vireille tietosuoja-asetuksen 77 artiklan mukaisesti tekemällä valitus valvontaviranomaiselle. Rekisteröity voisi myös saattaa hallintolain nojalla vireille vaatimuksen siitä, että lainvastainen henkilötietojen käsittely on lopetettava.

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin lain 7 lukua. Säännösten kokoaminen erilliseen lukuun tekisi mahdolliseksi erotella selkeästi suojelupoliisin rekisterinpitoon kuuluvat tiedot, joiden käsittelystä säädettäisiin 7 luvussa, sekä Poliisihallituksen rekisterinpitoon kuuluvat tiedot, joiden käsittelystä säädettäisiin 1–6 ja 8 luvussa.

Lakiehdotuksessa on huomioitu myös suojelupoliisin nykyinen asema sisäministeriön alaisena valtakunnallisena poliisiyksikkönä. Laissa ehdotetaan

säädettäväksi henkilötietojen luovuttamisesta suojelupoliisin ja muiden poliisiyksiköiden välillä. Poliisihallituksen rekisterinpitoon kuuluvien henkilötietojen luovuttamisesta suojelupoliisille säädettäisiin lain 4 luvussa ja suojelupoliisin tietojen luovuttamisesta muille poliisiyksiköille lain 7 luvussa. Suojelupoliisia koskevassa 7 luvussa säädettäisiin lisäksi suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksista myös Poliisihallituksen rekisterinpidossa olevien henkilötietojen osalta. Lain 3 luvussa ja 7 luvussa huomioitaisiin myös suojelupoliisin mahdollisuus luovuttaa henkilötietoja poliisin henkilörekistereihin suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona.

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskevassa sääntelyssä on huomioitu myös siviili- ja sotilastiedustelulainsäädäntöehdotukset (HE 202/2017 vp ja HE 203/2017 vp). Suojelupoliisille ja Puolustusvoimille ehdotetut uudet tiedustelutoimivaltuudet on sovitettu yhteen ja tästä syystä myös suojelupoliisin ja sotilastiedustelun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn tulisi olla perusteiltaan mahdollisimman yhdenmukaista. Tästä syystä suojelupoliisin henkilötietojen käsittelystä esitetty vastaa pääosin sitä, mitä sotilastiedustelulle on ehdotettu hallituksen esityksessä laiksi laissa henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa (HE 13/2018 vp), mukaan lukien vastaava säännös henkilötietojen käsittelystä niiden merkityksellisyyden arvioimiseksi (48 §:n 2 momentti).

Siviilitiedustelulainsäädännön voimaantullessa suojelupoliisilta on tarkoitus poistaa esitutkintatoimivaltuudet. Tämä tulisi huomioida myös poliisin henkilötietolain 48 §:ssä, jossa säädettäisiin suojelupoliisin henkilötietojen käsittelytarkoituksista. Tarve käsittelytarkoitusten muuttamiseen on kuvattu esityksen riippuvuutta muista esityksistä koskevassa osiossa.